Mihovil Juriša, dipl. ing.

POLJOPRIVREDA U RAZVITKU GOSPODARSTVA OPĆINE CRIKVENICA

Općina Crikvenica, a posebno Vinodolska dolina za koju je još početkom ovoga stoljeća Dragutin Hirc u knjizi "Hrvatsko primorje" napisao: "Divni, krasni Vinodole ti bisere naše domovine Hrvatske" zasigurno predstavlja osebujnu veoma specifičnu prirodnu, gospodarsku, povijesno-kulturnu i agroekološku cjelinu.

Nije pretenzija ovog materijala detaljnije upuštanje u opis specifičnosti Vinodolske doline i ostalog područja općine Crikvenice, te u analizu uzroka i posljedica sadašnjeg stanja u poljoprivredi, jer je o tome podosta izrečeno i napisano.

No zasigurno treba istaći ono što je u ovim prilikama neminovno, da bismo što realnije ocjenili s kojim potencijalima u agraru raspolažemo, što želimo revitalizacijom ovog dijela gospodarstva postići i kako ćemo komparativne prednosti najbolje iskoristiti, uz brigu za očuvanje, poboljšanje i razvoj kulturno povijesnih demografskih i ekoloških prilika Vinodola i općine Crikvenica u cjelini.

Zato u daljnjem sagledavanju mogućnosti razvitka poljoprivrede treba se razmatrati:

- analiza agroekoloških uvjeta proizvodnje u poljoprivredi (zemljište, struktura vlasništva, izvorišta vode, klima i dr.);
- tržišnost poljoprivredno prehrambenih proizvoda;
- ciljevi razvitka poljoprivrede s osvrtom na komparativne prednosti;
- prijedlog mogućih modela organiziranosti poljoprivrednih gospodarstava;
- poljoprivreda u funkciji razvitka turizma u Vinodolu;
- zaključak.

Prema podacima iz strategije dugoročnog razvitka općine Crikvenice i prikupljenim podacima iz drugih izvora osnovne poljoprivredne resurse čine:

- poljoprivredno zemljište, 15.217 ha
- obradive površine, 5.677 ha
- akumulaciono jezero "Tribalj" cca, 1,000.000 m^3 vode
- prirodni izvori vode s mogućnošću izgradnje više malih akumulacija za natapanje poljoprivrednih kultura;
- veći prirodni vodotoci Dubračina i Ričina;
- izgrađena infrastruktura - lokalne ceste, vodovodna i elektro mreža;
- zgrađeno gospodarsko dvorište Voćarsko vinogradarske stanice Zagreb - Rasadnik Pavlomir;
- objekti marikulture - Žrnovnica;
- peradarska farma "Agrokoka" - Pavlomir i Veterinarska stanica Crikvenica.

U posjedovnoj strukturi zemljišta dominira privatni sektor, s veoma usitnjenim posjedima. Od 5.677 ha obradivih površina kompletirano je u društvenom vlasništvu u rasadniku - Pavlomir 79 ha, u Driveničkom polju 18 ha, te na području Breza i Krmpota 40 ha.

Sadašnje stanje u zemljišnoj evidenciji zahtijevalo bi temeljitije sređivanje imovinsko pravnih odnosa i usklađivanje pravno formalnog s faktičkim stanjem. Od ukupnih

obradivih površina samo na dijelu površina Rasadnika - Pavlomir izvedena je osnovna i dopunska odvodnja, kao i drenaža, te izgrađena hidrantska mreža s potrebnom opremom za natapanje 20 ha oranica.

U cilju stvaranja osnovnih preduvjeta za intenzivniju obradu tla trebalo bi projektirati idejna rješenja primarne kanalske mreže u Novljanskom i Driveničkom polju na 300 ha zemljišta, čime bi se stvorili uvjeti za daljnje agomeliorativne zahvate radi privođenja kulturi navedenih površina.

Svakako da bi se u programima uređenja zemljišta moralo voditi računa, da se bitnije ne narušavaju specifičnosti pojedinih lokaliteta (šumski pojasi-terase-gromače) čime bi se sačuvao krajolik Vinodola, što u kulturnopovijesnom i ekološkom pogledu ima posebno značenje.

Prema podacima Hrvatske vodoprivrede - Rijeka, naročito na području Vinodola postoje značajni izvori za ostvarivanje projekta natapanja većih površina iz akumulacije "Tribalj" potoka Dubračina i Ričina, te lokalnih vrela (izgradnja manjih akumulacija) što bi trebalo odgovarajućom studijom elaborirati.

Na temelju podataka o višegodišnjim meteorološkim promatranjima klimatskih prilika ovo područje možemo podijeliti u tri podzone: priobalno koje ima maritimna topla suha ljeta i blage kišovite zime (Novi Vinodolski - Selce - Crikvenica - Dramalj), zaobalno (Vinodol) s nešto izrazitijim klimatskim ekstremima i planinsko (Lukovo - Breze - Krmpote) s svojim klimatološkim i drugim specifičnostima. To se posebno odnosi na vrijednosti minimalnih i maksimalnih temperatura, prosječnih godišnjih temperatura, temperaturnoj sumi, rasporedu oborina, pojavi ranih jesenskih i kasnih proljetnih mrazeva, razlikama u relativnoj vlagi zraka u doba vegetacije, a naročito učestalosti i intenzitetu bure, pojavi dugog sušnog ljetnog perioda i dr.

Sve ove klimatske, kao i zemljišne specifičnosti čine načajnu osnovu za opredjeljivanje proizvodne orijentacije u poljoprivredi na pojedinim lokalitetima.

Stoga bi odgovarajućom studijom trebalo obuhvatiti pedološka i hidrološka ispitivanja, te intenzitet štetna djelovanja bure i suše na pojedinim lokacijama, radi odabiranja najpovoljnijih položaja za izgradnju staklenika i plastenika, proizvodnja nasada vinograda i voćnjaka, te uzgoj ostalih kultura u poljoprivredi.

U ovom sklopu interdisciplinskih istraživanja zaslužuje posebnu pažnju izbor i zaštita zona za razvoj zdravstvenog turizma, kao i daljnja istraživanja zaštite poljoprivrednog i šumskog tla od erozije (problemi klizišta).

Svakako da je za određivanje proizvodne orijentacije u poljoprivredi uz agroekološke uvjete, održavanje plodnosti tla (humus) tehnologiju i kadrove, koji će nositi određene programe, veoma bitna tržišnost poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Blizina grada Rijeke, kao značajnog kontinuiranog konzumenta hrane, zadovoljavanje potreba turističke djelatnosti, pokrivanje tražnje zimskog povrća kontinentalnog dijela Republike Hrvatske, te mogućnosti izvoza zimskog povrća, cvijeća, vina, voća (trešnje), te ljekovitog i začinskog bilja, predstavljaju u pogledu profitabilnosti za općinu Crikvenicu zapaženu komparativnu prednost. Očito, da bi to činilo osnovu za novo zapošljavanje na konceptu izgradnje porodičnih imanja - farmi, te dodatni izvor prihoda za znatan broj mješovitih kućanstava odnosno za radnike zaposlene u ostalom dijelu gospodarstva, koji bi radili i u poljoprivredi na vlastitom ili zakupljenom posjedu, što je danas karakteristično i za mediteransko područje (Italija, Španjolska).

Općina Crikvenica i pored specifičnosti agroekoloških uvjeta (suša, bura, usitnjenost parcela, relativno slabiji bonitet tla na pribrežnom dijelu općine) ipak u

agrarnom smislu predstavlja "poljoprivrednu oazu" jer od Rijeke do Zadra tu su koncentrirane najveće poljoprivredne površine. U ravničarskom dijelu Vinodolske doline samo na potezu Novljansko, Bribirsko, Driveničko i Tribaljsko polje prostire se približno 350 ha zemljišta, uz znatne potencijalne površine za uzgoj povrća, voća, grožđa, te proizvodnju mesa i mlijeka na ostalom dijelu općine Crikvenice.

Osim toga sa faktorom transportnih troškova u dopremi hrane sa šireg područja i u buduće treba ozbiljno računati, što uz bolje korištenje radnika iz ugostiteljsko-turističke djelatnosti i u poljoprivredi govori u prilog potreba revitalizacije proizvodnje hrane i njihove komplementarnosti u razvitku ukupnog gospodarstva općine Crikvenice. Isto tako, izgrađenost infrasturkture, skladišno-distributivnih centara, a naročito hladnjače - Rijeka (Kukuljanovo), u kojoj bi u današnjim uvjetima trebalo dio rashladnih kapaciteta vjerojatno preorijentirati na industrijsku hladnjaču uvođenjem linija za prihvat, sortiranje i skladištenje proizvoda ostvarili bi se uvjeti za prihvat proizvedene hrane i na ovom području i daljnja prodaja na domaćem i inozemnom tržištu.

Ne ulazeći detaljnije u uzroke i posljedice deagrarizacije stanovništva na ovom području (1981.g. samo 1,3% agrarnog stanovništva) očito je, da se danas godišnje koristi za obradu ispod 10% poljoprivrednih površina.

Za razliku od naše situacije, razvijeni svijet Italija, Španjolska, Njemačka i druge zemlje u gospodarenju zemljištem ne poznaju pojam "zemljište bez namjene" a koliko nasuprot tome mi imamo šikara, plandišta i drugih zapuštenih površina, koje bi trebale biti ili oranice ili vrtovi, vinogradi, voćnjaci, te livade pašnjaci ili šume. Ovo nije specifikum crikveničkog kraja, već znatno širi problem, koji će sigurno u osmišljenoj gospodarskoj zemljišnoj politici Republike Hrvatske, posebno u današnjim uvjetima nužnosti boljeg korištenja zemljišta, trebati sustavno rješavati, jer samo agrarni potencijal općine Crikvenice revitalizacijom poljoprivrede može u prvoj fazi davati novu godišnju produkciju hrane vrijednu više od 10 milijuna DEM uz veće zadovoljavanje domaćih potreba i znatniji izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Polazeći od ovih pretpostavki izradi agrarnih razvojnih programa trebala bi prethoditi temeljitija studija o strategiji razvoja poljoprivrede, uvažavajući postojeće agroekološke prilike, tržišne i tehnološke uvjete, posebno za priobalno, zaobalno i planinsko područje, s naročitim osvrtom na razvitak moderne poljoprivrede u funkciji poticaja razvitku turizma (Vinodol) ne narušavajući ekologiju i kvalitetu života stanovništva.

Pri tome, pored eksperimentalnih proizvodnji putem postavljanja mikropokusa na pojedinim lokacijama, prije svega treba uvažavati tradicionalne kulture uz plantažiranje uzgoja i primjene moderne tehnologije i prikladnog sortimenta i to:

- žitarice, povrće i krmno bilje (ravničarski dio Vinodola);
- proizvodnja zimskog povrća i cvijeća u staklenicima i plastenicima (priobalni pojas i dio Vinodola na lokalitetima koji nisu izloženi većem udaru bure);
- uzgoj, skupljanje i dorada ljekovitog začinskog bilja;
- razvoj marikulture i ribarstva;
- proizvodnja sjemenskog i konzumnog krumpira, ječma i razvoj stočarske proizvodnje (govedarstvo, ovčarstvo, kozarstvo - najvećim dijelom planinski predjeli);
- proizvodnja i prerada, te komercijalizacija specifičnih proizvoda i stvaranje marke i "imagea" agrarnih proizvoda "Vinerea Vallis";
- razvoj pčelarstva;

- proizvodnja i dorada makrobiotske hrane (slanutar (čič) bob, proso, povrće).

U organizacionom pogledu iz već navedenih podataka proizlazi, da je veoma mali broj individualnih poljoprivrednika, da poslovno nisu povezani s nosiocima kooperacije, jer takove organizacije poduzeća ili zadruge nema u općini Crikvenica. Radi se najvećim dijelom o domaćinstvima sa usitnjenim posjedima, koji obrađuju vrtove, te dio površina u planinskom području.

U sadašnjim uvjetima reprivatizacije i pretvorbe poduzeća te orijentacije u agraru na razvoj područnih farmi, radi iskoraka u razvoju poljoprivrede, valjalo bi u suradnji sa zainteresiranim institucijama utvrditi modele organiziranosti, koji bi polazili od potrebe:

- formiranja kooperative - agrarnog razvojnog centra, kao asocijacije porodičnih farmi i drugih zainteresiranih poljoprivrednika koji bi bili članovi ili dioničari centra;
- centar bi se vjerojatno trebao profilirati, kao razvojno-proizvodno i tehnološko jezgro sa stručnim timom sposobnih da u suradnji sa znanstvenim institucijama i domaćim i inozemnim poslovnim partnerima, daje ideje, sudjeluje u koncipiranju i pruža tehnološku pomoć u izvođenju programa, te sudjeluje u marketingu i komercijalizaciji proizvoda;
- zbog toga što do danas nemamo do kraja izrađen odgovarajući model porodične farme, trebalo bi u odgovarajućim institucijama sustava to preciznije utvrditi. Osjeća se potreba, da se uporedo s time pokrene proces okrupnjavanja zemljišnih površina sadašnjih usitnjenih parcela sa puno vlasnika nad tim zemljištem, na principima dioničarskih odnosa, višegodišnjeg zakupa ili drugim sustavnim mjerama i zakonskom regulativom, naročtio za ono zapušteno zemljište, koje se gotovo godinama drži u parlogu;
- bit će potrebno zainteresirane proizvođače pojedinih proizvoda iz biljne i stočarske proizvodnje osposobljavati dopunskim obrazovanjem za određene tehnologije, što će uz znatnu tehničku kulturu koju zbog razvijenosti područja imaju ljudi ovog kraja doprinijeti unapređenju poljoprivrede.

Vinodolska dolina prostorno omeđena Novim Vinodolskim na jugozapadu i Križišćem na sjeverozapadnoj strani s drevnim naseljima Bribirom, Grižanima, Tribljem i Drivenikom, s gotovo isto toliko frankopanskih kaštela, sa prvim pisanim hrvatskim povijesnim pravnim aktom Vinodolskim zakonom iz 1288. g. velikanima hrvatske kulture don Julijem Klovićem i Ivanom Mažuranićem, specifičnim urbanim naseljima i arhitekturom, te jedinstvenim krajolikom, uz već naglašene agroekološke vrijednosti predstavlja bogatstvo i takovu kulturno povijesnu baštinu, koja se mora još više i djelotvornije gospodarski valorizirati i sve što ćemo činiti u razvoju poljoprivrede i u drugim granama gospodarstva treba biti u funkciji razvoja turizma, očuvanja ekologije i kvalitete življenja na ovim prostorima.

Zato se ovdje ne polazi od namjere davanja recepta jednoj vrlo specifičnoj djelatnosti kao što je turizam za djelotvornija rješenja, već u želji za uspoređivanjem s onim što su drugi i sa relativno nižom razinom kulturno povijesne baštine i tradicije osmislili, učinili i iskoristili mora nas sve poticati na razmišljanje, kako nenametljivo komercijalizirati ono što se i u svijetu radi u sličnim okolnostima.

Sticajem raznih okolnosti koje su pratile kretanja proteklih desetljeća u vinodolskom kraju bi trebalo sve više razvijati, specifičnosti folklornog kolorita i sve skupa vezati na osmišljavanje i obogaćivanje identiteta našeg kraja.

Zbog toga bi trebalo razmotriti, da se u okviru prostornog plana i time cjelovitije gospodarske valorizacije Vinodolske doline odgovarajućim idejnim rješenjima uz puno angažiranje struke, osmisli razvoj turističkih kapaciteta i bolje povezivanje turizma i poljoprivrede i ukupnog gospodarstva u smislu:

- izgradnje i adaptacije gospodarskih, stambenih i turističkih objekata sa uređenim vrtovima i proizvodnjom makrobiotske hrane te obogaćivanje drugim sadržajima tradicionalno karakterističnim za Vinodol za prihvat, odmor i rekreaciju turista;
- uz obnovu kulturno povijesnih znamenitosti, izgradnjom i adaptacijom turističkih objekata, gospodarski valorizirati pojedine lokalitete (kašteli i dr.);
- programom "hacijendi" - vinodolske konobe - uz tipično domaća urbanističko arhitektonska rješenja i ponudu hrane iz palete vinodolskog kulinarstva, prikupiti recepture za tradicionalna stara jela i pića i način posluživanja, uz poduzimanje svega onoga što se danas susreće u ovom domenu u najmodernijim turističkim destinacijama.

Svakako da bi tome pridonijeli organizacijom proizvodnje i pripremi pojedinih prehrambenih proizvoda i pića u malim serijama, ali naših izvornih proizvoda, što bi obogatilo prezentaciju naših autohtonih proizvoda i ukupnih mogućnosti.

Iz svega ovdje naglašenog proizlazi da bi daljnjim poticajem razvitka i povezivanja poljoprivrede i turizma u Vinodolu, Crikveničko-vinodolska rivijera, kao jedna od vodećih i najrazvijenijih dobila još više na komplementarnosti i značaju.

Na temelju razmatranja zemljišnih i klimatskih uvjeta, tržišnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, mogućnosti razvoja poljoprivrede, korištenjem komapra-tivnih prednosti, razvitka poljoprivrede u Vinodolu u funkciji obogaćivanja turističke ponude i očuvanja i obogaćivanja ekologije, kulturno-povijesnih znamenitosti i kvalitete života, te orijentacije da se realizacija programa ostvaruje zajedničkim ulaganjima sa domaćim, a naročito inozemnim poslovnim partnerima i inokapitalom, uz određene modele organiziranosti, može se zaključiti, da ovo područje, iako u specifičnim agroekološkim uvjetima koje treba na naprijed izloženi način respektirati i elaborirati ima odgovarajuće pogodnosti i uvjete za revitalizaciju poljoprivrede i njen značajniji doprinos bržem i komplementarnijem gospodarskom razvoju općine Crikvenice.

Literatura

- Strategija dugoročnog razvoja općine Crikvenica
- "Vodoprivreda" - Rijeka: Studija o mogućnostima korištenja poljoprivrednih površina - Pavlomir (1984.g.)